

Representantforslag 90 S

(2015–2016)

fra stortingsrepresentantene Ketil Kjenseth, Trine Skei Grande og Sveinung Rotevatn

Dokument 8:90 S (2015–2016)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ketil Kjenseth, Trine Skei Grande og Sveinung Rotevatn om utredning av tvangsbruk i helse- og omsorgssektoren

Til Stortinget

Bakgrunn

Tvangsbruken innenfor psykisk helsevern har vært dramatisk høy over lengre tid, og Norge er blant landene i Europa som har høyest andel tvangsinnlagte i institusjon. Norge fikk i 2015 refs fra Europarådet, som mener at den utstrakte bruken av ufrivillig medisiner og tvangsinnleggelse er urovekkende. Helsedirektoratets rapport «Bruk av tvang i psykisk helsevern for voksne i 2014» viser at antall tvangsinnleggelser blant voksne har økt fra 2013 til 2014, og at det har vært en økning i antall klagesaker knyttet til bruk av tvang og tvangsinnleggelser. Rapporten viser også store og vedvarende geografiske forskjeller i tvangsbruk og tvangsinnleggelser.

Verdens Gang avslørte 25. april 2016 at en rekke av landets fremste sykehusmiljøer underrapporterer hvor ofte de benytter tvang ved beltelegging overfor psykisk syke pasienter. Mens norske sykehus i 2014 rapporterte inn 2 802 tilfeller av denne type tvang, har Verdens Gang for samme år kartlagt 3 768 tilfeller. Forslagsstillerne mener avsløringen er alarmende og understreker behovet for en grundig utredning av hvor omfattende bruken av tvang i helse- og omsorgssektoren er.

Forslagsstillerne er også bekymret for IKT-systemene i sykehusene og opplæring av personale knyttet til disse. Når en stor andel tvangsvedtak ikke er journalført digitalt og blitt registrert, skaper det mange

spørsmål om rutiner og kompetanse, samt at det gir en mangelfull og misvisende oversikt som grunnlag for nasjonale prioriteringer. Det gis inntrykk av å være minst tre ulike rapporteringssystemer for bruk av tvang i sykehusene i dag. Ett for det digitale journalsystemet og nasjonalt pasientregister, ett manuelt og papirbasert, ett til den lokale kommisjonen og sannsynligvis i tillegg ett eller flere til både det regionale helseforetaket og til det lokale sykehusforetaket.

Forslagsstillerne mener på denne bakgrunn at det er behov for å etablere et mer effektivt system for registrering og innrapportering av bruk av tvang. I forbindelse med endringen av loven for å ta i bruk elektronisk pasientjournal var Venstres innvending at strukturering av journal og standardisering av begreper ikke var kommet tilstrekkelig langt. Verdens Gangs samlede gjennomgang tyder på at det fortsatt er mye papirbasert kommunikasjon. Om det er systemer som ikke fungerer, manglende kompetanse eller rett og slett uvilje mot å bruke systemene framstår som uklart, og er spørsmål som også trenger å utredes.

Forslagsstillerne mener videre at det er behov for en grundig gjennomgang av bruken av tvang i hele helse- og omsorgssektoren, herunder psykisk helse, rusomsorg, demensomsorg og barnevern.

Det offentlige tilbud om behandling og omsorg må som den klare hovedregel være basert på fritt og informert samtykke, og unntak må bare oppstilles i livstruende nødstilfeller der personen åpenbart er ute av stand til å ta en selvstendig avgjørelse.

Forslagsstillerne er særlig bekymret for bruk av tvang overfor barn og unge, som i enda mindre grad enn voksne har anledning til å motsette seg tvangsbruken. Barneombudet dokumenterte i sin rapport «Grenseløs omsorg» fra 2015 at det er behov for en utredning av tvangsbruk overfor barn innenfor både

psykisk helsevern, barnevernsinstitusjoner og fosterhjemssorgen.

Ifølge Barneombudets rapport er det særlig barn mellom 16 og 18 år som utsettes for tvang, og det er noen få som utsettes for tvangsbruk i stort omfang. Det handler først og fremst om fastholding, men også bruk av belter og belteseng. Belter kan bare benyttes på barn over 16 år. Ifølge tall fra Norsk pasientregister var det likevel i 2014 to tilfeller av beltelegging av barn under 16 år. I lys av avsløringer om underrapportering av tilsvarende tvangsbruk overfor voksne er det grunn til bekymring over situasjonen for barn som utsettes for tvang.

Forslagsstillerne mener at man må se på om lovverket gir for vide og skjønnsmessige fullmakter til å foreta alvorlige inngrep i den enkeltes liv og frihet mot hans eller hennes vilje. Rettssikkerheten til samfunnets svakeste må ivaretas, og en må våge å gå inn i de mange etiske dilemmaene som både pasienter, pårørende og helsepersonell opplever. Bruk av tvang er et svært inngripende tiltak, hvor man risikerer å påføre pasienten krenkelser, skader og alvorlige traumer. Terskelen for bruk av tvang må derfor være høy.

Handlingsplaner, strategier og mindre endringer i lovverket har ikke vært tilstrekkelig for å redusere bruken av tvang. Forslagsstillerne mener derfor at det er behov for en grundig og omfattende utredning av alle former for tvangsbruk i helse- og omsorgssektoren.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen nedsette et bredt sammensatt offentlig utvalg som skal utrede bruken av tvang i hele helse- og omsorgssektoren, herunder psykisk helse, rusomsorg, demensomsorg og barnevern.
2. Stortinget ber regjeringen etablere et mer effektivt system for registrering og innrapportering av bruk av tvang i alle deler av helse- og omsorgssektoren.

Oslo, 28. april 2016